

Opinnäytetyön opit

OPINNÄYTETÖISTÄ ja niiden ohjauksesta puhutaan enemmän kuin koskaan. Tutkintojen aiempaa tiukemmat tavoiteajat ja oppimisympäristöjen digitaalisuminen ovat suunnanneet toiveikkaita katseita paitsi itseohjautuvuuteen, myös opinnäytetöiden ohjaukseen.

Yhtäältä ohjauksen pitäisi ratkaista suurin piirtein kaikki Suomen ongelmat. Osaajia tarvitaan paljon, mieluummin nopeasti ja monitaitoisempina kuin aiemmin. Toisaalta tiedetään, että aikapula vaivaa monia ohjaajia, ja opiskelijoiden tarpeet ovat aiempaa yksilöllisempiä.

Hyvä, että ohjauksesta puhutaan ja kirjoitetaan paljon. Pitkään korkeakoulujen ohjauksikäytänteistä ei akateemisen vapauden nimissä juuri puhuttu sen paremmin kollegoiden kesken kuin muutenkaan. Yleinen ajattelutapa oli, että jotkut, yleensä naispuoliset kollegat, vain osaavat luonnostaan ohjata paremmin kuin toiset, yleensä miespuoliset kollegat, jotka sitten ovat pätevämpiä tutkimuksessa.

Ohjaus on opiskeltava taito ja tutkimuksellisesti kiinnostava vuorovaikutustilanne, johon oppaat tarjoavat tukea. Ne voi jakaa karkeasti kolmeen tyyppiin: 1) perustutkinto-opiskelijoille tarkoitetut oppaat, 2) väitöskirjatutkijoille tarkoitetut teokset ja 3) ohjausta käsittelevät tutkimukset ja ohjauksen oppaat.

Ohjauksen ala on laaja ja näkökulmat moninaisia. Oppaiden

kirjoittajien taustat vaihtelevat kielen ja kirjoittamisen asiantuntemuksesta kasvatustieteiden kautta opintopsykologiaan. Useissa teoksissa pyritään tiettyyn yleisyysasteeseen eli huomaamaan, että prosesseja koskevat ongelmat ovat usein samankaltaisia alasta riippumatta.

Tuoreissa ohjauksen oppaisa valaistaan paljon itse prosessia ja siihen sisältyviä tunteita. Akateemisen kirjoittamisen vaatimat pilkkusäännöt löytyvät nykyisin helposti oppilaitosten omista ohjeistuksista, ja lähdeluetteloiden laadinnassa avuksi tulevat erilaiset digipalvelut. Siksi kirjallisuuden onkin syytä keskittyä kaikkeen siihen, mikä jää muodollisen ohjeistuksen ulkopuolelle.

OPISKELIJOIDEN OPPAAT OVAT MYÖS OHJAAJILLE

Opinnäytteiden tekemistä valottavat oppaat ovat yleensä opiskelijoille suunnattuja, mutta kuluvat myös ohjaajien käytössä. Opinnäytetöitään tekevien aika kuluu yleensä varsinaiseen tutkimuskirjallisuuteen tutustumiseen, eikä tekemistä koskeville oppaille juuri jää aikaa. Milloin oppaiden painotus on opiskelutekniikoissa ja pedagogisissa käytänteissä, milloin siirrytään psykologisten ongelmien pariin.

Suomen käytetyin opinnäyteopas lienee Juha T. Hakalan *Tulevan maisterin graduopas*, joka on yltänyt jo kolmanteen versioonsa

(Hakala 2023). Hakalan tarinoiva tyyli ilmeisesti toimii graduahdistusten lievittämisessä. Opas tähtää rentoon tekemiseen ja tarjoilee esimerkiksi niksejä sijaistoimintojen välttelyyn hausalla tavalla. Samalla huumori on näissä prosesseissa aina hieman riskialtis laji ja omiaan karkottamaan joitakuita. Käytännön esimerkkejä saadaan etenkin kasvatustieteiden alalta. Opas painottaa gradun tekemistä luovan rentona prosessina, vaikka helppoja graduja ei olekaan – kuten ei mitään muutakaan luovan työn tuotosta.

Tieteellisen luovuuden olemusta Hakala on valottanut enemmänkin teoksessaan *Luova prosessi tieteessä* (Hakala 2002), jossa tarkastellaan muun muassa nobelistien, eli kovien tieteiden tutkijoiden luovia prosesseja. Hiljattain Hakala on julkaissut myös ammattikorkeakouluilla suunnatun opinnäyteoppaan *Hyvä, parempi, valmis* (Hakala 2022).

Helsingin yliopiston suomen kielen lehtorin Kimmo Svinhufvudin suosittu *Gradutakuu* (Svinhufvud 2019) ja sen verkkosivusto (gradutakuu.fi) lähestyvät opinnäytteen tekemistä toisesta suunnasta, ennen kaikkea kirjoittamisen ja sitä koskevien ongelmien ratkaisemisen kautta. Kirja ja sen tehtävät edistävät tekemistä väistämättömästi. Opas ei turhia teoretisoi vaan keskittyy kirjoittamisen esteiden purkamiseen – taustalla on toki vankka tutkimukseen perustava tieto. Luovan

OHJAUS ON OPISKELTAVA TAITO JA TUTKIMUKSELLISESTI
KIINNOSTAVA VUOROVAIKUTUSTILANNE, JOHON OPPAAT
TARJOAVAT TUKEA.

kirjoittamisen oppaiden tavoin jumitilanteita puretaan käytännön harjoitteiden avulla. Hiljainen tieto kertoo, että toimii.

Omia suosikkejani ovat Tampereen yliopiston kasvatustieteen yliopistolehtorin Hanna Vilkan teokset. Hän lähestyy opinnäyteprosessia analyttisesti ja monipuolisesti, eritellen esimerkiksi erilaisia opinnäytetöiden tyyppiä ja etsien ratkaisuja umpikuijiin. Ohjaajalle ne tarjoavat hyvää tukea usein varsin heterogeenisten ryhmien ja erilaisten tutkimusasetelmien ohjaamisen.

Useiden, hieman eri tavoin painottuneiden oppaiden joukosta kannattaa nostaa esiin esi-

merkiksi *Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas* (Vilka 2020), joka muistuttaa tutkimuksellisen lukemisen merkityksestä. Koska nykyisin huomio on paljolti kirjoittamisessa, opinnäytteen aikaansaamisessa, siihen tarvittavan lukemisen merkitys jää usein katveeseen. Edellinen, juuri akateemiseen lukutaitoon keskittynyt teos taitaa olla Heikki Luostarisen ja Esa Väliverrosen *Tekstinsyöjät* (Luostarinen & Väliverronen 1991), omanlaisensa klassikko, jonka edelleen voi ladata verkosta Ellibsin sivuilta ilmaiseksi.

Lukeminen on taito, jota korkeakouluissa pitää edelleen harjoitella, ja sen myötä monia muitakin

asioita. Kuten Vilka kirjoittaa, lukeminen tarkoittaa tietynlaista hitautta, tunnettyötä, uuden suhteuttamista aiemmin tiedettyyn, sosiaalustumista omalle alalle, eli kaikkea sellaista, mikä tehokkaan tiedonhaun ja tulosten korostamisessa jää usein huomiotta. Voisi kuvitella, että hitauden, keskittyneen lukemisen ja kirjoittamisen taidot korostuvat entisestään kielimallien ja kiireen keskellä. Valistuneiden ihmisten tehtäväksi jää todennäköisesti kuratoida ja arvioida tekstien merkityksellisyttä, harjoittaa eräänlaista merkityksenhuoltoa.

Vilkan tulokulma akateemiseen kirjoittamiseen on metodo-

loginen: kirjoittaminen on ennen kaikkea tiedonmuodostuksen väline, ajatusten prosessoija ja itse-tuntemuksen kehittäjä. Kirjoittaminen on metodi, jolla tuotetaan uutta tietoa ja tehdään näkyväksi luettua ja ajateltua. Kirjoittamalla ajattelemisen edellyttää lukemista, sillä kukaan ei ajattele mitään yksin. Vilkkä muistuttaa, että vain etuoikeutetut voivat lukea ja kirjoittaa ja olla siten osallisia maailman merkitysten tuotannossa.

Näin onnistut opinnäytetyössä (Vilkkä 2021) esittelee erilaisia opinnäytetyötyyppejä, kuten tutkimusopinnäytetyöt ja tutkimusperustaiset kehittämistyöt. Hienoa, että teoksessa on mukana myös taiteellinen tutkimus, joka on nouseva, mutta usein vähän huomion kohteena oleva tutkimusala. Oppaassa käydään läpi lisäksi opinnäytetyöissä suosittuja aineiston

kokoamisen metodeja, kuten haastattelua ja kyselyä, ja analyysimenetelmien perusteita, kuten sisällön erittelyä ja sisällön analyysiä.

Teos on mainio yleisesitys siitä, mikä opinnäytetyö on, riippumatta siitä, missä ja millä tasolla sitä tehdään. Mukana kuljetetaan koko ajan myös ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä ja työelämän kehittämisprojekteja. Keskeinen käsite on opinnäytekuultuuri, jonka yhteisiin piirteisiin kuuluvat kontekstin hahmottaminen, tutkimusteorian ymmärtäminen, kriittinen asenne, ymmärtäminen, kumppanuus ja empatia, toimittiin sitten missä tahansa.

OPINTOPSYKOLOGIEN OPPAITA

Ohjaajilta vaaditaan aiempaa enemmän myös opintopsykologin taitoja. Keskittymiskyvyttö-

myys ja erilaiset neuropsykologiset ongelmat vaivaavat yhtä jos toista. Yleisin ongelma lienee kuitenkin riittämättömyyden tunne. Kun soppaan lisätään vielä vähän häpeää, on usein edessä lukkiutuminen tai vähintäänkin tekemisen lykkääminen. Opinnäyteahdistus voi liittyä myös liiallisiin odotuksiin, keskeneräisyyden huonoon sietoon tai turvallisuuden tunteen menettämisen pelkoon – onhan valmistumisen myötä edessä maailma, joka ei välttämättä lupaa vielä mitään. Isot tunnejumit eivät ratkea mekaanisilla nikseillä, vaan ohjaajan on olennaista erottaa, mikä on opinnäytteisiin liittyvää ahdistusta, mikä sellaista, joka liittyy kaikkeen muuhunkin.

Opintopsykologi Kati Tiirikaisen *Opiskelun taito* (Tiirikainen 2022) sopii ensiavuksi opiskelun ongelmiin. Ohjaaja voi hyötyä

näistä kymmenen askeleen ohjeista, niin yleisiltä kuin ne lueteltuina kuulostavatkin: 1) optimoi uskomuksesi, 2) aseta asiat tärkeysjärjestykseen, 3) tiedä tavoitteesi, 4) ota tutkinto omiin käsiisi, 5) aloita ja suorita jakso tietoisesti, 6) hyödynnä luennot – tai ole hyödyntämättä, 7) lue suunnitellusti ja vaihteittain, 8) tee muistiinpanot haastaen aivojasi, 9) muista yksityiskohdat ja luettelot ja 10) tentti valmistuneena ja sopivassa vireytyksessä.

Uusin tulokas psykologisten oppaiden joukossa on Simo Ahosen *Opinnäyte jumissa* (Ahonen 2023). Se tarjoaa askelia tekemisen meininkiin niille, jotka eivät pääse opintopsykologin vastaanotolle. Kirjan vinkeistä on hyötyä ohjaajillekin, onhan opinnäytetöiden yksi oppimisen kohde juuri aikaansaavan tekemisen opettelu ja

ohjaus usein jumien selvittelyä.

Ahonen kirjoittaa paljon akateemisista tunteista: innostuksesta, pitkästymisestä, ylpeydestä, häpeästä ja ahdistuksesta, sekä ylioptimistisuudesta ajankäytössä. Käytännön ohjeitakin tulee: Opinnäytettä ei saisi jättää näkyvistä yli viikoksi. Työskentelemään kannattaa mennä kirjastoon tai johonkin muuhun julkiseen tilaan, ja puhelin on syytä jättää kotiin. Teos on lohduttava, mutta erikoinen fontti voi karkottaa joitain lukijoita.

VÄITÖSOHJAUS ON OMA LAJINSA

Etenkin väitösohjauksesta puhutaan aiempaa enemmän – ja hyvä niin. Toisinaan taustalla on ajatus tohtorituotannosta, kuten nyt syksyllä 2023, kun opetus- ja kulttuuriministeriö päätti pilotoida

kolmivuotista tohtorikoulutusta. Oppaat ja ohjaajakoulutus ovat siis tarpeen.

Etenkin väitöskirjaohjauksessa raahataan usein mukana meneitä ohjauskäytäntöjä ja ajatusta akateemisesta vapaudesta, vaikka nykyinen tohtorikoulutus on paljon aiempaa tavoitteellisempaa. Oman näkemykseni mukaan kehityssuunta ei ole pelkästään huono: väitöskirjan mieltäminen ennen kaikkea opinnäytetyöksi, tutkimuksen ajokortiksi, on linjassa muun Euroopan käytäntöjen kanssa ja lieventänee väitöskirjaan ja väittelyyn kohdistuvaa painetta.

Kiinnostus tohtorikoulutukseen, sekä sen suorittamiseen että järjestämiseen ja tutkimiseen, on lisääntynyt parinkymmenen viime vuoden aikana. Muutosvaiheita on reflektoitu muun muassa teoksissa *Hyvä tohtori!*

OPINNÄYTETTÄ EI SAISI UNOHTAA YLI VIIKOKSI, TYÖSKENTELEMÄÄN KANNATTAA MENNÄ KIRJASTOON, JA PUHELIN ON SYYTÄ JÄTTÄÄ KOTIIN.

(Nummenmaa ym. 2008) ja *Akateeminen ohjaus tohtorikoulutuksessa* (Soini & Pyhältö 2012). Etenkin jälkimmäinen kiinnittää huomion myös siihen, miten ohjaus kiinnittyy institutionaalisesti ympäristöönsä, opetuksen käytänteisiin ja erilaisiin tieteenalakuultuureihin; kyse ei siis ole pelkästään yksilöiden toiminnasta.

Alan kotimainen tutkimusklassikko, Sanna Vehviläisen *Ohjaus vuorovaikutuksena* (Vehviläinen 2010) tarkastelee ohjauksen perusasioita: miten ohjaustilanteissa puhutaan, miten tilannetta ja siten myös tietoa rakennetaan yhdessä. Kirjoittajan ymmärrys ohjauksesta on laaja ja kattaa monenlaiset kasvatus- ja auttamistyöt. Ainakin Vehviläisen toinen teos, *Ohjaustyön opas* (Vehviläinen 2014), kuuluu väitöskirjojen ja muiden opinnäytetöiden ohjaajien käsikirjastoon ja luettavaksi muulloinkin kuin yliopistopedagogiikan opintojen yhteydessä. Kumpaakin teosta on edelleen hyvin saatavana, mikä kertonee niiden käyttökelpoisuudesta ja siitä, että perusasiat pysyvät samankaltaisina, vaikka toimintaympäristöt muuttuvat.

Konkreettista apua väitöskirjan kirjoittamiseen löytyy *Gradutakuun jatkeesta*, erinomaisesta *Tohtoritakuusta* (Kiriakos & Svinhufvud 2016)). Alaotsikkonsa mukaan se

on tarkoitettu sekä jatko-opiskelijoille että tutkijoille, mikä on hyvä huomio; kaipaavathan jo väitelletkin inspiraatiota tekemiseensä. Teoksessa esitellyt tekniikat, kuten suunnitelmien ja aikataulujen laadinta, yhdessä kirjoittaminen, vapaa kirjoittaminen ja kirjoita ensin -idea, ovat sittemmin saavuttaneet suuren suosion, ja ideat toistuvat monessa muussakin teoksessa. Teoksen suosion salaisuus lienee sen vertaisuuden ajatuksessa: kirjoittajat kertovat omista kokemuksistaan ja kirjoittavat kirjaa omien ohjeidensa opastamina. He ovat olleet tavallaan aikaansa edellä soveltaessaan akateemiseen kirjoittamiseen luovan kirjoittamisen menetelmiä, jotka nykyisin ovat jo melko näkyvästi esillä akateemisen kirjoittamisen kursseilla.

Myös Anna-Maria Karjalaisen, Tuulikki Ukkonen-Mikkolan ja Tiina Mäkelän teos *Miten tulla tohtoriksi* (Art House 2023) tarjoaa vertaistukea väitöskirjan kirjoittamiseen näin me sen teimme -hengessä. Omasta vinkkelistäni katsoen teos on hieman hajanainen yhdistelmä omia kokemuksia ja yliopistojen ohjeistuksia, mutta tarpeellista hiljaista tietoa jollekulle. Nyt voimassa olevien ohjeistusten kertaaminen ehkä heikentää kirjan käyttökelpoisuutta, sillä ne saattavat muuttua nopeastikin.

ELÄMÄÄ VÄITÖKSEN JÄLKEEN

Johanna Isosävin ja Camilla Lindholmin *Väitöksen jälkeen* (Isosävi & Lindholm 2021) on varsin inspiroiva teos akateemisessa arjessa tai sen reunoilla ahertaville tohtoreille. Se avaa kaikenlaista eritasoista ja hyödyllistä hiljaista tietoa, jonka avulla nykyisen kilpailullisen yliopiston arjesta voi ehkä selvittää. Teos kannustaa jonglööräamaan eli harjoittamaan opetusta, tutkimusta ja tiedeviestintää, vaikka näköpiirissä ei vakituisia pestejä heti olisiakaan. Näkökulma on erityisesti humanistitieteilijöiden, joiden yliopistourat ovat usein vielä heikoimmilla kantimilla kuin monen rahakkaamman alan. Kirjoittamisputken ylläpito auttaa kaikkeen, myös oman tutkijuuden ylläpitoon. Kuten yllättävän monen muuhunkin, kirjoittajiin on vaikuttanut jo 1990-luvulla suomennettu Julia Cameronin *Tie luovuteen* -teos. Aamusivut pitävät tutkijankin liikkeellä!

Samojen tekijöiden *Yhteisöllisen kirjoittamisen opas* (Isosävi & Lindholm 2023) on tarkoitettu kaikille kirjoittamisesta kiinnostuneille, mutta erityisen suositeltavia sen ideat ovat usein yksinäisessä ja aina kilpailullisessa yliopistotyössä käytettäväksi. On oikeastaan ihme, että kirjoittamista tuetaan

yliopistoissa niin vähän. Julkaisut, joita kovasti odotetaan ja jotka tuottavat sitä kuuluisaa tulosta, eivät synny itsestään.

Kirjoittamiseen sisältyy useita tunnettuja myyjiä, kuten ajatus herooisesta neroudesta tai monia vaivaavasta huijarisyndroomasta. *Yhteisöllisen kirjoittamisen oppaassa* puretaan näitä myyjiä, mutta vain sivuten kilpailullisen ja muuttuvien rahoitusmallien vaikutusta näihin. Hienoa silti, että tekijät jaksavat muistuttaa siitä, että tieteen subjekti on yhteisö, vaikka tulokset menevätkin yksittäisten tutkijoiden piikkiin. Myös yhdysvaltalais sosiologi C. Wright Millsin ajatus tutkijuudesta käsityöläisyytenä kulkee tekstissä mukana – miellyttävää.

Yhteisöllinen kirjoittaminen ei liene valtavirtaa vielä, etenkin

juuri humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla, joissa elää vahva yksintekemisen perinne. Yhteisöllinen kirjoittaminen raijaa automaattisesti aikaa, paikkaa ja energiaa kirjoittamiselle – saadaanhan tapaamista kalenteriin merkintä. Kirjoittajat ihmettelevät itsekin, miten uskomattoman yksinkertaisia ja toimivia esimerkiksi kirjoittamissessiot verkossa ovat. Teoksen asennetta kuvaa hyvin se, että kirjoittajat ovat perustaneet Facebook-ryhmän nimeltä ”Kirjoitan vaikka ei ole aikaa”.

ERI TEOKSET PUHUTTELEVAT ERI LUKIJOITA

Oppaita ja neuvoja opinnäytetöiden tekemiseen ja ohjaamiseen on siis saatavilla suomeksi kohtalaisen hyvin. Teosten eri paino-

tukset palvelevat erilaisia lukijoita. Kirjoittamisesta ei koskaan puhuta liikaa, ja kokeneetkin kirjoittajat kaipaavat oppaita ja neuvoja. Uutta puitavaa ohjaustilanteisiin on tullut muun muassa digitaalisuutta koskevien eettisten kysymysten ja monitieteisyyden ihanteen myötä. Näiden pohdinta ei vielä arvioimiini kirjoihin erityisesti ehtinyt.

Ei liene yllätys, että suurin osa kirjoittajista tulee kasvatustieteistä, joten siksi useimmat havainnollistavat esimerkitkin tulevat kasvatustieteiden piiristä. Kielitieteilijätkin näyttävät kiinnostuneen ohjauksen ja opinnäytetöiden kulttuureista. Kiinnostavaa olisi tietää, miten yleistettäviä ajatukset ovat niin sanottujen kovien tieteiden piiriin. Samalla katveeseen jäävät eri alojen

erityispiirteet ja erilaiset tiedonmuodostuksen tavat, ajatellaanpa nyt vaikkapa historiaa tai matematiikkaa. Samoin esimerkiksi sosiologian tai sukupuolen tutkimuksen opiskelu voi aiheuttaa opiskelijoille sellaisia maailmankuvan muuttumisen tuottamia jumeja, jotka eivät teknisillä nikseillä aukene.

Ymmärrys ohjauksen merkityksestä ja ohjaajan roolista saattaa eri tieteenaloilla olla varsin erilainen. Luonnontieteiden, tekniikan ja lääketieteen aloilla työskennellään yleensä ohjaajan johtamassa ryhmässä, humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla

toisinaan jopa yhden ohjaajan varassa.

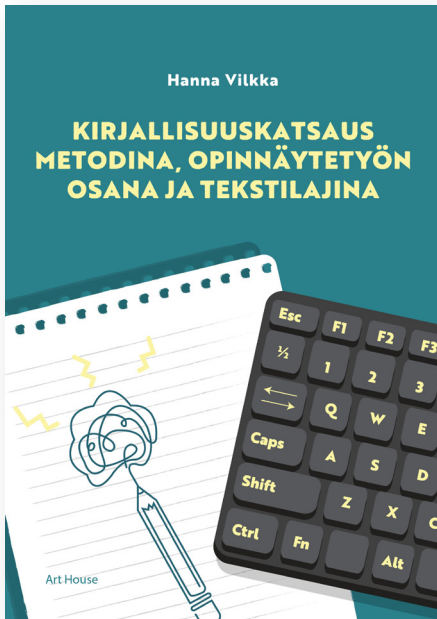
Hieman yllättävästi Johanna Isosävi ja Camilla Lindholm toteavat motivoituneensa omien teostensa tekemiseen siksi, että humanistilta ja yhteiskuntatieteellisiltä aloilta on vähemmän saatavilla väitöksen jälkeistä yliopistolaikaa koskevaa tietoa. Ehkäpä näin onkin, kun ajattelee nykyisiä yleisiä tutkimus- ja tiedediskursseja, joissa tiede mielletään lähinnä STEM-aloiksi, eli luonnontieteiksi, teknologiaksi, insinööritieteiksi ja matematiikaksi, ja nähdään usein innovaatioiden tuottajana ja elinkeinoelämän edistäjänä.

Tähän hegemoniseen tiedekäsitykseen nähden humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen toimintalogiikka on varsin erilainen, ja niiden käytänteiden avaaminen arvokasta.

SANNA KIVIMÄKI

YTT, yliopistonlehtori
Tampereen yliopisto

 <https://orcid.org/0000-0002-5025-4581>

TARKASTELLUT TEOKSET

- Ahonen, Simo (2023). Opinnäyte jumissa. Mitä tehdä, kun homma ei etene. Vastapaino. 156 sivua.
- Hakala, Juha, T. (2022). Hyvä, parempi, valmis. Opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Gaudeamus. 144 sivua.
- Hakala, Juha, T. (2023) Tulevan maisterin graduopas. Gaudeamus. 244 sivua.
- Hakala, Juha, T. (2002). Luova prosessi tieteessä. Gaudeamus. 333 sivua.
- Isosävi, Johanna & Lindholm, Camilla (2023). Yhteisöllisen kirjoittamisen opas. Art House. 216 sivua.
- Isosävi, Johanna & Lindholm, Camilla (2021). Väitöksen jälkeen — Opas akateemiselle uralle. Art House. 232 sivua.
- Karjalainen, Anne-Maria, Ukkonen-Mikkola, Tuulikki & Mäkelä, Tiina (2023). Miten tulla tohtoriksi — Akateemista aherrusta ja arjen valintoja. Art House. 159 sivua.

- Kiriakos, Carol & Svinhufvud, Kimmo (2016) Tohtoritakuu — Kirjoittamisen opas jatko-opiskelijalle ja tutkijalle. Art House. 219 sivua.
- Kniivilä, Sonja, Lindblom-Ylänne, Sari & Mäntynen, Anne (2017). Tiede ja teksti. Tehoa ja taitoa tutkielman kirjoittamiseen. Gaudeamus. 250 sivua.
- Luostarinen, Heikki & Väliverronen, Esa (1991). Tekstinsyöjät. Yhteiskuntatieteellisen kirjallisuuden lukutaidosta. Vastapaino. 251 sivua.
- Nummenmaa, Anna Raija, Pyhältö, Kirsi & Soini, Tiina (toim.) (2008). Hyvä tohtori! Tohtorikoulutuksen rakenteita ja prosesseja. Tampere University Press. 178 sivua. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0494-2>
- Soini, Tiina & Pyhältö, Kirsi (toim.) (2012). Akateeminen ohjaus tohtorikoulutuksessa. Tampere University Press. 246 sivua. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8971-6>

- Svinhufvud, Kimmo (2019). Gradutakuu — Kirjoittamisen opas opiskelijalle. 3. painos. Art House. 182 sivua.
- Tiirikainen, Kati (2022). Opiskelun taito. Kymmenen askelta kohti tutkintoa. Elpo. 200 sivua.
- Vehviläinen, Sanna (2014). Ohjaustyön opas. Yhteistyössä kohti toimijuutta. Gaudeamus. 239 sivua.
- Vehviläinen, Sanna (2010). Ohjaus vuorovaikutuksena. Gaudeamus. 263 sivua.
- Vilka, Hanna (2023). Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina. Art House. 160 sivua.
- Vilka, Hanna (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. PS-kustannus. 224 sivua.
- Vilka, Hanna (2021). Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. PS-kustannus. 240 sivua.
- Vilka, Hanna (2020). Akateemisen lukemisen ja kirjoittamisen opas. PS-kustannus. 243 sivua.